

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การเปรียบเทียบการจัดการการเลี้ยงไก่พื้นเมืองในระบบการเลี้ยงตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์กับระบบการเลี้ยงทั่วไป : กรณีศึกษาในเขตภาคกลาง” ในบทนี้จะกล่าวถึง ผลการวิจัยโดยสรุป การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1.1.1 เพื่อศึกษาลักษณะพื้นฐานทั่วไปและสภาพการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของเกษตรกรในระบบการเลี้ยงตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์กับระบบการเลี้ยงทั่วไป

1.1.2 เพื่อศึกษาการเปรียบเทียบระบบการจัดการการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของเกษตรกรในระบบการเลี้ยงตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์กับระบบการเลี้ยงทั่วไป

1.1.3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยพื้นฐานทางสังคม และปัจจัยทางเศรษฐกิจต่อการจัดการฟาร์มตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์

1.1.4 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการการเลี้ยงไก่พื้นเมืองในระบบการเลี้ยงตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์กับระบบการเลี้ยงทั่วไป

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ คือ เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองทั่วไปที่ขึ้นทะเบียนกับกรมปศุสัตว์ จำนวน 97,822 ราย และเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองในระบบปศุสัตว์อินทรีย์ที่ขึ้นทะเบียนกับศูนย์ปศุสัตว์อินทรีย์ กรมปศุสัตว์และยังดำเนินการอยู่ จำนวน 37 ราย ในเขตภาคกลางในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักสุศาสตร์สัตว์และสุขอนามัย 1 และ 7 (สสอ.1 และสสอ.7) ใน 5 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดลพบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดนครปฐม โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) ในกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองทั่วไป และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sample) ในกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองในระบบปศุสัตว์อินทรีย์ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติหาค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบ

ระบบการจัดการฟาร์มตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ โดยใช้ค่าสถิติ Independent Samples t-test และหาความสัมพันธ์ของปัจจัยโดยใช้ค่าสถิติ Chi-Square

1.3 ผลการวิจัย

1.3.1 ลักษณะพื้นฐานทั่วไปของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมือง

1) เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองทั่วไป พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองทั่วไปส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 47.91 ปี ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.39 คน เป็นแรงงานในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองเฉลี่ย 1.86 คน มีการประกอบอาชีพทำไร่เป็นอาชีพหลัก และมีการเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพรอง มีพื้นที่ถือครองทั้งหมดเฉลี่ย 21.76 ไร่ สำหรับเรื่องรายได้มาจากการปลูกพืชเฉลี่ย 127,644.44 บาทต่อปี และรายได้จากการเลี้ยงสัตว์เฉลี่ย 40,893.39 บาทต่อปี ส่วนเรื่องเงินทุนมีการใช้เงินทุนของตนเองทั้งหมด

เกษตรกรมีประสบการณ์ในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองเฉลี่ย 17.59 ปี โดยให้เหตุผลในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองเพื่อขายตัวไก่ รองลงมาเลี้ยงเพื่อบริโภคไข่และเนื้อ โดยความรู้ในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองส่วนใหญ่ได้มาจากการสืบทอดความรู้จากบรรพบุรุษ มีส่วนน้อยที่ได้รับความรู้จากแหล่งอื่น ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต เป็นต้น การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ส่วนใหญ่ได้รับในด้านความรู้ในการเลี้ยงไก่พื้นเมือง และมีความต้องการให้ภาครัฐสนับสนุนเพิ่มเติมในด้านพันธุ์สัตว์ ในด้านข่าวสารเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเลี้ยงไก่อินทรีย์ แต่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับผลกระทบจากสารเคมี

2) เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 47.38 ปี ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.81 คน เป็นแรงงานในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองเฉลี่ย 2.14 คน มีการประกอบอาชีพทำไร่เป็นอาชีพหลัก และมีการเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพรอง มีพื้นที่ถือครองทั้งหมดเฉลี่ย 47.69 ไร่ สำหรับเรื่องรายได้มาจากการปลูกพืชเฉลี่ย 121,060.61 บาทต่อปี และรายได้จากการเลี้ยงสัตว์เฉลี่ย 45,918.18 บาทต่อปี ส่วนเรื่องเงินทุนมีการใช้เงินทุนของตนเองและมีการกู้ยืมเงิน โดยแหล่งกู้ยืมเงิน คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส)/สถาบันการเงิน

เกษตรกรมีประสบการณ์ในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองเฉลี่ย 20.51 ปี โดยให้เหตุผลในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองเพื่อบริโภคไข่และเนื้อภายในครอบครัว ถ้าเหลือจากการบริโภคก็จะนำไปจำหน่าย โดยความรู้ในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองส่วนใหญ่ได้มาจากการสืบทอดความรู้จากบรรพบุรุษ มีส่วนน้อยที่ได้รับความรู้จากเอกสารเผยแพร่ต่าง ๆ การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐส่วนใหญ่ได้รับในด้านความรู้ในการเลี้ยงไก่พื้นเมือง และมีความต้องการให้ภาครัฐสนับสนุนเพิ่มเติมในการตลาด ในด้านข่าวสารเกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับผลกระทบจากสารเคมี และ

ข่าวสารเกี่ยวกับการเลี้ยงไก่อินทรีย์ โดยแหล่งที่ได้รับข่าวสารส่วนใหญ่มาจากเจ้าหน้าที่รัฐได้เข้ามาส่งเสริม ให้ความรู้ และคำแนะนำในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์แก่เกษตรกร โดยเกษตรกรให้เหตุผลในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองอินทรีย์ เพื่อรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และรักษาสุขภาพของตนเองเป็นหลัก

1.3.2 สภาพการจัดการการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของเกษตรกร

1) เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองทั่วไป

ด้านพันธุ์ไก่พื้นเมือง เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองทั่วไปส่วนใหญ่เลี้ยงไก่พื้นเมืองไก่ชนสายพันธุ์ประดู่หางดำ มีจำนวนไก่พื้นเมืองที่เลี้ยงเฉลี่ย 42.61 ตัว มีจำนวนพ่อพันธุ์ไก่พื้นเมืองเฉลี่ย 3.85 ตัว จำนวนแม่พันธุ์ไก่พื้นเมืองเฉลี่ย 6.98 ตัว จำนวนไก่รุ่นเฉลี่ย 17.29 ตัว และจำนวนลูกไก่เฉลี่ย 21.59 ตัว โดยส่วนใหญ่มีการเพาะพันธุ์ไก่พื้นเมืองเอง และมีการปล่อยให้แม่ไก่กกลูกไก่เองตามธรรมชาติ

ด้านพื้นที่และลักษณะการเลี้ยงไก่พื้นเมือง ลักษณะพื้นที่ในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นที่ดอน สภาพการเลี้ยงไก่พื้นเมืองเป็นการเลี้ยงแบบกึ่งขังกึ่งปล่อย มีการสร้างโรงเรือน โดยสร้างห่างจากบ้านพักอาศัย

ด้านอาหารและการให้อาหารไก่พื้นเมือง รูปแบบการให้อาหารไก่พื้นเมือง โดยปล่อยให้ไก่หาอาหารกินเองตามธรรมชาติ แล้วเสริมอาหารเช้า-เย็น อาหารที่ให้ส่วนใหญ่ใช้อาหารที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น รำข้าว ปลายข้าว ข้าวเปลือก และข้าวโพด เป็นต้น การให้อาหารในลูกไก่ และไก่โต ให้วันละ 2 ครั้ง (เช้า-เย็น) มีการให้สารเสริมสมุนไพรแก่ไก่พื้นเมือง เป็นส่วนใหญ่ รองลงมาให้สารเสริมจำพวกยาปฏิชีวนะ แหล่งน้ำสำหรับเลี้ยงไก่พื้นเมืองส่วนใหญ่เป็นน้ำประปา โดยมีการจัดหาน้ำสะอาดให้ไก่กิน

ด้านสุขภาพสัตว์ เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เคยตัดปากไก่ การเกิดโรคในไก่พื้นเมืองส่วนใหญ่อาการที่พบ คือ ท้องเสีย ขี้เขียวหรือขี้ขาว รองลงมาอาการไอ จาม หน้าบวม การจัดการเมื่อไก่เจ็บป่วยส่วนใหญ่ซื้อยาจากร้านขายยามาทำการรักษาด้วยตนเอง เกษตรกรมีการทำวัคซีนเฉพาะช่วงที่มีโรคระบาด โดยวัคซีนที่ใช้ป้องกันโรคส่วนใหญ่เป็นวัคซีนนิวคาสเซิล รองลงมาเป็นวัคซีนหลอดลมอักเสบ และพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีการใช้ยาถ่ายพยาธิทั่วไป และมีการใช้ยากำจัดพยาธิทั่วไป

ด้านการตลาด เกษตรกรเคยมีการจำหน่ายไก่พื้นเมือง โดยรูปแบบในการจำหน่ายส่วนใหญ่ติดตามน้ำหนักตัวไก่ แหล่งจำหน่ายไก่พื้นเมืองส่วนใหญ่จำหน่ายที่หน้าเล้า รองลงมามีพ่อค้ามารับซื้อตามหมู่บ้าน เกษตรกรใช้ระยะเวลาในการเลี้ยงไก่จนถึงจำหน่ายเฉลี่ย 26.89 สัปดาห์ โดยจำหน่ายไก่พื้นเมืองที่น้ำหนักเฉลี่ย 1.73 กิโลกรัม มีการจำหน่ายไก่พื้นเมืองแบบคิด

ตามน้ำหนักตัวเฉลี่ย 70.26 บาทต่อกิโลกรัม มีการจำหน่ายไก่พื้นเมืองแบบเหมาเป็นตัเฉลี่ย 1,054.66 บาท มีการจำหน่ายลูกไก่ชนเฉลี่ย 397.37 บาทต่อตัว และมีการจำหน่ายไข่ไก่เฉลี่ย 3.33 บาทต่อฟอง

2) เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์

ด้านพันธุ์ไก่พื้นเมือง เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ส่วนใหญ่เลี้ยงไก่พื้นเมืองไก่ชนสายพันธุ์ประดู่หางดำ มีจำนวนไก่พื้นเมืองที่เลี้ยงเฉลี่ย 51.41 ตัว มีจำนวนพ่อพันธุ์ไก่พื้นเมืองเฉลี่ย 4.89 ตัว จำนวนแม่พันธุ์ไก่พื้นเมืองเฉลี่ย 15.59 ตัว จำนวนไก่รุ่นเฉลี่ย 16.61 ตัว และจำนวนลูกไก่เฉลี่ย 18.52 ตัว โดยส่วนใหญ่มีการเพาะพันธุ์ไก่พื้นเมืองเอง และมีการปล่อยให้แม่ไก่กกลูกไก่เองตามธรรมชาติ

ด้านพื้นที่และลักษณะการเลี้ยงไก่พื้นเมือง ลักษณะพื้นที่ในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองส่วนใหญ่เป็นที่ดอน สภาพการเลี้ยงไก่พื้นเมืองเป็นการเลี้ยงแบบกึ่งขังกึ่งปล่อย มีการสร้างโรงเรือน โดยสร้างห่างจากบ้านพักอาศัย

ด้านอาหารและการให้อาหารไก่พื้นเมือง รูปแบบการให้อาหารไก่พื้นเมือง โดยปล่อยให้ไก่หาอาหารกินเองตามธรรมชาติ แล้วเสริมอาหารเช้า-เย็น อาหารที่ให้ส่วนใหญ่ใช้อาหารที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น รำข้าว ปลายข้าว ข้าวเปลือก ข้าวโพด และหอยกกล้วย เป็นต้น การให้อาหารในลูกไก่ และไก่โต ให้วันละ 2 ครั้ง (เช้า-เย็น) มีการให้สารเสริมสมุนไพรแก่ไก่พื้นเมืองเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาให้สารเสริมจำพวกน้ำหมักชีวภาพ แหล่งน้ำสำหรับเลี้ยงไก่พื้นเมืองส่วนใหญ่เป็นน้ำประปา โดยมีการจัดหาน้ำสะอาดให้ไก่กิน

ด้านสุขภาพสัตว์ เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เคยตัดปากไก่ การเกิดโรคในไก่พื้นเมืองส่วนใหญ่อาการที่พบ คือ ไอ จาม กินอาหารน้อยลง รองลงมาอาการท้องเสีย ขี้เขียวหรือขี้ขาว การจัดการเมื่อไก่เจ็บป่วยส่วนใหญ่ทำการรักษาด้วยตนเองทันที โดยใช้สมุนไพรที่มีอยู่ทำการรักษา พร้อมทั้งขอคำปรึกษาจากเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ เกษตรกรมีการทำวัคซีนเฉพาะช่วงที่มีโรคระบาด โดยวัคซีนที่ใช้ป้องกันโรคส่วนใหญ่เป็นวัคซีนนิวคาสเซิล รองลงมาเป็นวัคซีนหลอดลมอักเสบ การถ่ายพยาธิภายในส่วนใหญ่ใช้ยาถ่ายพยาธิทั่วไป และการกำจัดพยาธิภายนอกส่วนใหญ่ไม่มีการกำจัดพยาธิ แต่จะเน้นในการรักษาความสะอาดโรงเรือนและตัวไก่

ด้านการตลาด เกษตรกรเคยมีการจำหน่ายไก่พื้นเมือง โดยรูปแบบในการจำหน่ายส่วนใหญ่คิดตามน้ำหนักตัวไก่ แหล่งจำหน่ายไก่พื้นเมืองส่วนใหญ่จำหน่ายที่หน้าเล้า รองลงมามีพ่อค้ามารับซื้อตามหมู่บ้าน เกษตรกรใช้ระยะเวลาในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองจนถึงจำหน่ายเฉลี่ย 26.28 สัปดาห์ โดยจำหน่ายไก่พื้นเมืองที่น้ำหนักเฉลี่ย 1.85 กิโลกรัม มีการจำหน่ายไก่พื้นเมืองแบบคิดตามน้ำหนักตัวเฉลี่ย 64.04 บาทต่อกิโลกรัม มีการจำหน่ายไก่พื้นเมืองแบบเหมาเป็นตัเฉลี่ย 583.33 บาท มีการจำหน่ายไข่ไก่เฉลี่ย 4.50 บาทต่อฟอง และไม่พบว่ามีการจำหน่ายลูกไก่เนื้อและลูกไก่ชน

1.3.3 การเปรียบเทียบการจัดการฟาร์มตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ของเกษตรกร

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองทั่วไปแตกต่างกันไปจากกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$) ในทุกด้าน ได้แก่ 1) แหล่งที่มาของสัตว์ 2) การปรับเปลี่ยนให้เป็นระบบการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ 3) อาหารสัตว์ 4) การจัดการด้านสุขภาพสัตว์ 5) การจัดการฟาร์ม 6) การจดบันทึกข้อมูล และ 7) การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม

1.3.4 ความสัมพันธ์ของปัจจัยพื้นฐานทางสังคม และปัจจัยทางเศรษฐกิจต่อการจัดการฟาร์มตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ในแต่ละด้าน

1) เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองทั่วไป พบว่า เพศ พื้นที่ถือครองทั้งหมด และรายได้จากการเลี้ยงสัตว์ต่อปี มีความสัมพันธ์กับการจัดการฟาร์มตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ในแต่ละด้านอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > .05$) สำหรับปัจจัยอื่น ๆ มีความสัมพันธ์กับการจัดการด้านต่าง ๆ ดังนี้

(1) ปัจจัยพื้นฐานทางสังคม พบว่า อายุ มีความสัมพันธ์กับการจดบันทึกข้อมูล พบว่า ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับการปรับเปลี่ยนให้เป็นระบบการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ ด้านอาหารสัตว์ การจัดการด้านสุขภาพสัตว์ การจัดการฟาร์ม และการจดบันทึกข้อมูล พบว่า ประสบการณ์ในการเลี้ยงไก่พื้นเมือง มีความสัมพันธ์กับแหล่งที่มาของสัตว์ และด้านอาหารสัตว์ พบว่า การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ มีความสัมพันธ์กับแหล่งที่มาของสัตว์ ด้านอาหารสัตว์ และการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า การรับข่าวสารเกี่ยวกับผลกระทบจากสารเคมี มีความสัมพันธ์กับการปรับเปลี่ยนให้เป็นระบบการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ ด้านอาหารสัตว์ และการจัดการด้านสุขภาพสัตว์ และพบว่า การรับข่าวสารการเลี้ยงไก่อินทรีย์ มีความสัมพันธ์กับด้านอาหารสัตว์ การจัดการด้านสุขภาพสัตว์ การจดบันทึกข้อมูล และการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม

(2) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ พบว่า รายได้จากการปลูกพืชต่อปี มีความสัมพันธ์กับการปรับเปลี่ยนให้เป็นระบบการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ ด้านอาหารสัตว์ การจดบันทึกข้อมูล และการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม และพบว่า แหล่งเงินทุน มีความสัมพันธ์กับด้านอาหารสัตว์ และการจัดการด้านสุขภาพสัตว์

2) เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ พบว่า ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการเลี้ยงไก่พื้นเมือง พื้นที่ถือครองทั้งหมด รายได้จากการปลูกพืชต่อปี และการรับข่าวสารการเลี้ยงไก่อินทรีย์ มีความสัมพันธ์กับการจัดการฟาร์มตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ในแต่ละด้าน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > .05$) สำหรับปัจจัยอื่น ๆ มีความสัมพันธ์กับการจัดการด้านต่าง ๆ ดังนี้

(1) ปัจจัยพื้นฐานทางสังคม พบว่า เพศ มีความสัมพันธ์กับแหล่งที่มาของสัตว์ พบว่า อายุ มีความสัมพันธ์กับการจัดการด้านสุขภาพสัตว์ และพบว่า การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ มีความสัมพันธ์กับการจัดบันทึกข้อมูล และการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม

(2) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ พบว่า รายได้จากการเลี้ยงสัตว์ต่อปี มีความสัมพันธ์กับด้านอาหารสัตว์ และพบว่า แหล่งเงินทุน มีความสัมพันธ์กับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม

1.3.5 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของเกษตรกร

1) เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองทั่วไป พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่พบปัญหาในการจัดการการเลี้ยงไก่พื้นเมือง มีเพียงส่วนน้อยที่พบปัญหา โดยปัญหาที่เกษตรกรพบในแต่ละด้าน มีดังนี้ 1) ด้านพื้นที่เลี้ยงสัตว์ มีปัญหาน้ำท่วมขังในพื้นที่ โดยเฉพาะในบางพื้นที่ที่เป็นที่ราบลุ่ม และเป็นแนวทางไหลของน้ำทำให้พื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการถูกน้ำท่วม จึงยากต่อการจัดการฟาร์มตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ 2) ด้านพันธุ์ไก่พื้นเมือง มีปัญหาด้านการขาดความรู้ในการคัดเลือกพันธุ์ไก่พื้นเมือง 3) ด้านอาหารไก่พื้นเมือง มีปัญหาในด้านอาหารไก่ทั่วไปมีราคาสูง 4) ด้านสุขภาพสัตว์ มีปัญหาในการเกิดโรคระบาดในไก่ 5) ด้านการตลาด มีปัญหาด้านการขาดความรู้ในเรื่องการจัดการเลี้ยงดู และการจำหน่ายไก่พื้นเมือง และ 6) ปัญหาด้านอื่น ๆ ได้แก่ ปัญหาด้านอุทกภัยการระบาดของแมลงศัตรูพืช การขาดแคลนแรงงานในการเลี้ยงไก่พื้นเมือง และบางพื้นที่ยังมีการใช้สารเคมีในการเพาะปลูก ทำให้การทำเกษตรอินทรีย์เป็นไปได้ค่อนข้างยาก

สำหรับข้อเสนอแนะในการจัดการการเลี้ยงไก่พื้นเมือง เกษตรกรต้องการให้หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนหรือช่วยเหลือ ในด้านความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงไก่พื้นเมือง การจัดหาพ่อแม่พันธุ์ไก่พื้นเมือง การจัดหาอาหารสัตว์ การจัดหาวัคซีนและเวชภัณฑ์ พร้อมทั้งคำแนะนำเกี่ยวกับวิธีป้องกันโรค และวิธีการทำวัคซีน การจัดตั้งตลาดไก่พื้นเมืองและไก่ชนที่ถูกต้อง การจัดฝึกอบรมครูงานในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงไก่พื้นเมือง และจัดให้มีหน่วยปศุสัตว์เคลื่อนที่เข้าไปเยี่ยมเยือนเกษตรกร

2) เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่พบปัญหาในด้านอาหารไก่พื้นเมืองที่เป็นอาหารอินทรีย์หาซื้อได้ยาก และด้านตลาดของสินค้าอินทรีย์ซึ่งยังไม่มีตลาดรองรับ เนื่องจากผลิตภัณฑ์ที่ผลิตแบบอินทรีย์ของเกษตรกรกลุ่มนี้ยังไม่มีตรารับรองมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ ทำให้ไม่มีความแตกต่างระหว่างผลิตภัณฑ์ทั่วไปกับผลิตภัณฑ์ที่ผลิตแบบอินทรีย์ ส่วนปัญหาด้านอื่น ๆ มีเพียงส่วนน้อยที่พบปัญหา โดยปัญหาที่เกษตรกรพบในแต่ละด้าน มีดังนี้ 1) ด้านพื้นที่เลี้ยงสัตว์ มีปัญหาด้านพื้นที่เลี้ยงสัตว์อยู่ติดกับพื้นที่ที่ใช้สารเคมี 2) ด้านพันธุ์ไก่พื้นเมือง มีปัญหาด้านการขาดความรู้ในการคัดเลือกพันธุ์ไก่พื้นเมือง 3) ด้านสุขภาพสัตว์

มีปัญหาการเกิดโรคระบาดในไก่ และ 4) ปัญหาด้านอื่นๆ ได้แก่ มีสัตว์จากภายนอกเข้ามารบกวนภายในฟาร์ม และพื้นที่บริเวณโดยรอบมีการใช้สารเคมี ทำให้การผลิตอาหารอินทรีย์เป็นไปได้ค่อนข้างยาก

สำหรับข้อเสนอแนะในการจัดการเลี้ยงไก่พื้นเมือง เกษตรกรต้องการให้หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนหรือช่วยเหลือ ในด้านพ่อแม่พันธุ์ไก่พื้นเมืองอินทรีย์เพื่อนำไปผลิตเป็นลูกไก่พื้นเมืองอินทรีย์ ด้านความรู้และความเข้าใจในวิธีการเลี้ยงไก่พื้นเมืองตามระบบมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์อย่างถูกต้อง การจัดฝึกอบรมดูงาน และการจัดให้มีตลาดรองรับการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการผลิตแบบอินทรีย์ แต่ยังไม่มีการรับรองมาตรฐานอินทรีย์

2. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวข้างต้น สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

2.1 เปรียบเทียบการจัดการฟาร์มตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ของเกษตรกร โดยสรุปประเด็นในการจัดการของแต่ละด้าน ดังนี้

2.1.1 ด้านแหล่งที่มาของไก่พื้นเมืองและการปรับเปลี่ยนให้เป็นระบบการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์

พบว่า แหล่งที่มาของไก่พื้นเมืองและการปรับเปลี่ยนให้เป็นระบบการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ของเกษตรกรทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) โดยกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองทั่วไปมีระดับการปฏิบัติตามข้อกำหนดในการนำไก่เข้ามาเลี้ยงน้อยกว่า เนื่องจากเกษตรกรผู้เลี้ยงส่วนใหญ่มีการเลี้ยงไก่พื้นเมืองสายพันธุ์ไก่ชน และส่วนมากจะซื้อไก่ชนระยะไกรุ่นเข้ามาเลี้ยงมากกว่าการนำลูกไก่เข้ามาเลี้ยงตั้งแต่ฟักออก

2.1.2 ด้านอาหารสัตว์

พบว่า การจัดการด้านอาหารสัตว์ของเกษตรกรทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) โดยกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองทั่วไปมีระดับการปฏิบัติตามข้อกำหนดน้อยกว่า เนื่องจากกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองทั่วไปไม่สามารถหาอาหารไก่ที่ผลิตตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ได้อย่างพอเพียง และอาหารที่มีอยู่ในท้องถิ่นอาจมีการปนเปื้อนของสารเคมี จากการที่เกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียงยังคงมีการใช้สารเคมีในการเพาะปลูกพืช จึงอาจมีการปนเปื้อนของสารเคมีดังกล่าวเข้ามายังพื้นที่ที่มีการเลี้ยงไก่แบบปล่อยให้หากินตามธรรมชาติได้ และพบว่า เกษตรกรยังมีการใช้ยาปฏิชีวนะ จำพวกวิตามิน Bio+B12 เพื่อรักษาโรคบางโรค เช่น โรคหวัดหน้าบวม เป็นต้น ผสมลงในน้ำให้ไก่กิน โดยเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์จะทำหน้าที่ในการแจกจ่าย

เวชภัณฑ์และวัคซีนให้กับเกษตรกร ในส่วนของการใช้น้ำหมักชีวภาพ และสมุนไพรผสมลงในอาหารไก่และน้ำยังมีการปฏิบัติในระดับน้อย อาจเป็นเพราะเกษตรกรยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับวิธีการผลิตและวิธีการใช้น้ำหมักชีวภาพ หรือสมุนไพรในสัตว์เลี้ยง และบางพื้นที่อาจมีสมุนไพรค่อนข้างน้อยจึงไม่เพียงพอต่อการใช้

2.1.3 ด้านสุขภาพสัตว์

พบว่า การจัดการด้านสุขภาพสัตว์ของเกษตรกรทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) โดยกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองทั่วไปมีระดับการปฏิบัติตามข้อกำหนดน้อยกว่า เนื่องจากกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองทั่วไปส่วนใหญ่เลี้ยงไก่พื้นเมืองสายพันธุ์ไก่ชนจึงมีการใช้ยาปฏิชีวนะ ในการป้องกันและรักษาโรค รวมถึงการใช้สารเร่งการเจริญเติบโต หรือสารอื่น ๆ ที่มีผลกระตุ้นการเจริญเติบโตมากกว่าการเลี้ยงไก่พื้นเมืองสายพันธุ์อื่น ๆ และมีการใช้สมุนไพรในการรักษาไก่พื้นเมืองค่อนข้างน้อย เนื่องจากในบางพื้นที่อาจไม่มีการปลูกพืชสมุนไพร หรือมีค่อนข้างน้อย ทำให้ไม่เพียงพอต่อการนำไปใช้รักษา อีกทั้งการใช้สมุนไพรมีระยะเวลาในการใช้ และเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการรักษาค่อนข้างนานกว่าการใช้สารเคมี หรือยาปฏิชีวนะในการรักษาโรค

2.1.4 ด้านการจัดการฟาร์ม

พบว่า การจัดการฟาร์มของเกษตรกรทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) โดยกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองทั่วไปมีระดับการปฏิบัติตามข้อกำหนดน้อยกว่า เนื่องจากพื้นที่ใกล้เคียงกับพื้นที่ที่เลี้ยงไก่พื้นเมืองของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองทั่วไปยังมีการใช้สารเคมีในการเพาะปลูก อีกทั้งแนวขอบเขตที่กั้นระหว่างพื้นที่ยังห่างกันไม่ชัดเจน อาจทำให้มีการปนเปื้อนของสารเคมีลงในพื้นที่ที่เลี้ยงไก่พื้นเมืองของเกษตรกรได้ อีกทั้งกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองทั่วไปยังไม่ได้คำนึงถึงการปลูกพืชผัก พืชสมุนไพร หรือหญ้าพื้นเมือง ควบคู่กับการเลี้ยงสัตว์อย่างเกื้อกูลกัน

2.1.5 ด้านการจดบันทึกข้อมูล

พบว่า การจดบันทึกข้อมูลของเกษตรกรทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) โดยกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองทั่วไปมีระดับการปฏิบัติตามข้อกำหนดน้อยกว่า เนื่องจากกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองทั่วไป มีการเลี้ยงไก่พื้นเมืองแบบปล่อยตามธรรมชาติ จึงไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการจดบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับรายละเอียดของการเลี้ยงและการจัดการ การป้องกันรักษาโรคในไก่พื้นเมือง รวมถึงบัญชีรายรับ-รายจ่าย ทั้งนี้เกษตรกรส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา ทำให้การเขียนและการอ่านค่อนข้างลำบาก เกิดความยุ่งยาก ไม่มีเวลาในการจดบันทึก และไม่ชอบการจดบันทึก ทำให้ขาดข้อมูลที่นำมาใช้ประกอบการ

ตัดสินใจในการจัดการฟาร์มเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ เช่น แหล่งที่มาของไก่พื้นเมือง ปริมาณอาหารที่ไก่กิน เนื่องจากการให้อาหารมากเกินไปจนทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น รวมทั้งการขาดการทำบัญชีรายรับรายจ่าย ก็จะทำให้เกษตรกรไม่ทราบว่ามีการรับและรายจ่ายในด้านใดบ้าง และมีต้นทุนการผลิตเท่าไร

2.1.6 ด้านการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม

พบว่า การจัดการด้านสุขภาพสัตว์ของเกษตรกรทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) โดยกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองทั่วไปมีระดับการปฏิบัติตามข้อกำหนดน้อยกว่า เนื่องจากกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองทั่วไป มีการเลี้ยงไก่พื้นเมืองแบบปล่อยตามธรรมชาติ ไก่คุ้ยเหยื่ออาหารพร้อมกับมีการถ่ายมูลลงพื้น โดยเกษตรกรบางรายปล่อยทิ้งไว้ไม่มีการรวบรวมเพื่อนำไปกำจัดทิ้งอย่างถูกวิธี เช่น การนำไปหมักทำเป็นปุ๋ยหมักหรือปุ๋ยคอกใส่ในแปลงเพาะปลูก เป็นต้น จึงอาจมีการปนเปื้อนลงสู่พื้นดินและแหล่งน้ำก่อให้เกิดเชื้อโรคและแมลงวันได้

2.2 ความสัมพันธ์ของปัจจัยพื้นฐานทางสังคม และปัจจัยทางเศรษฐกิจต่อการจัดการฟาร์มตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์

จากการศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยพื้นฐานทางสังคม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการเลี้ยงไก่พื้นเมือง การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ การรับข่าวสารเกี่ยวกับผลกระทบจากสารเคมี และการรับข่าวสารการเลี้ยงไก่อินทรีย์ และ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ พื้นที่ถือครองทั้งหมด รายได้จากการปลูกพืชต่อปี รายได้จากการเลี้ยงสัตว์ต่อปี และแหล่งเงินทุนต่อการจัดการฟาร์มตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกรตัวอย่าง โดยวิธีการทดสอบไคสแควร์ (Chi-Square) ที่ระดับนัยสำคัญ $p < .05$ ผลการศึกษามีดังนี้

2.2.1 เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองทั่วไป

1) ปัจจัยพื้นฐานทางสังคม จากผลการศึกษา พบว่า เพศ ไม่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการฟาร์มตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ สำหรับปัจจัยอื่น ๆ มีความสัมพันธ์กับการจัดการด้านต่าง ๆ ดังนี้

อายุ มีความสัมพันธ์กับการจดบันทึกข้อมูล พบว่า เกษตรกรที่มีอายุน้อย จะมีความรู้ความเข้าใจในการจดบันทึกข้อมูลรายละเอียดในการเลี้ยงไก่พื้นเมือง รวมทั้งรายรับรายจ่ายได้มากกว่าเกษตรกรที่มีอายุมาก ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรที่มีอายุมากส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนหนังสือ หรือจบภาคบังคับระดับประถมศึกษา อ่านเขียนค่อนข้างลำบากทำให้ยากต่อการจดบันทึกข้อมูล ซึ่งสอดคล้องกับ เกลิมพร เหมราสวัสดิ์ อนุวัช เฉชะสาสวัสดิ์ และสมภัสสร วงษ์แสง (2549) ศึกษาการประเมินศักยภาพฟาร์มโคนมในจังหวัดสระบุรี พบว่า เกษตรกรบางส่วนยังไม่เห็น

ความสำคัญต่อการจัดประวัติด้านสุขภาพหรือการเจ็บป่วย การบันทึกรายรับรายจ่าย และการจดบันทึกด้านการให้อาหารของโคนม ซึ่งทำให้เกษตรกรขาดข้อมูลในการตัดสินใจการบริหารจัดการฟาร์มเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับ มณฑิชา พุทธาคำ ศิริลักษณ์ วงศ์พิเชษฐ และจิตติมา กันตนามัลลกุล (2554) ศึกษาการพัฒนาโคนมอินทรีย์ในภาคกลางของประเทศไทย พบว่า ด้านการจัดบันทึกรายละเอียดของสัตว์ในฟาร์ม การเลี้ยงและการจัดการ การป้องกันรักษาโรค เกษตรกรยังไม่สามารถปฏิบัติได้ เนื่องจากเกษตรกรส่วนมากไม่ชอบการจัดบันทึก และเกษตรกรบางรายเขียนหนังสือไม่เป็นหรือเขียนไม่คล่อง อาจเป็นปัญหาในการจดบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ได้

ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับการปรับเปลี่ยนให้เป็นระบบการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ ด้านอาหารสัตว์ การจัดการด้านสุขภาพสัตว์ การจัดการฟาร์ม และการจดบันทึกข้อมูล ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรที่มีระดับการศึกษาสูงขึ้นสามารถเรียนรู้ทำความเข้าใจและยอมรับการปฏิบัติตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ ในวิธีการผลิตและเพาะพันธุ์ไก่พื้นเมืองตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ได้ดี ในด้านอาหารสัตว์ และการจัดการฟาร์ม เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในการปลูกพืชและการเลี้ยงสัตว์ที่ถูกต้อง การหันมาปลูกพืชอินทรีย์ ลดการใช้สารเคมีในการเพาะปลูกให้น้อยลงภายในพื้นที่ของตนเอง การจัดการด้านสุขภาพสัตว์ เกษตรกรมีการใช้สมุนไพรที่มีอยู่ในท้องถิ่นทำการรักษาโรคตามอาการ เช่น การใช้ฟ้าทะลายโจรในการป้องกันโรคหวัด การใช้หมากอ่อนในการกำจัดพยาธิภายใน การใช้ขมิ้นชันและหนอนตายหยากรักษาพยาธิภายนอก เป็นต้น เกษตรกรไม่มีการตัดปากไก่ โดยปล่อยให้ไปตามธรรมชาติของไก่ในการจิกหาอาหารกินเอง ในการรักษามีการแยกไก่ที่ป่วยออกจากฝูง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดโรคระบาดในไก่ รวมถึงการจดบันทึกข้อมูล เกษตรกรที่มีระดับการศึกษาที่สูงขึ้นจะให้ความสำคัญกับการจดบันทึกรายละเอียดในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองมากกว่าเกษตรกรที่มีระดับการศึกษาที่น้อย ซึ่งสอดคล้องกับ ปกรณ์ เอกปณิธานพงศ์ (2539) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการเลี้ยงโคเนื้อลูกผสมของเกษตรกรอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา พบว่า ระดับการศึกษามีผลต่อการยอมรับการเลี้ยงโคเนื้อ เช่นเดียวกับ ภักก์ัญญา โสมภีร์ (2544) ศึกษาปัจจัยบางประการที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับการผลิตข้าวอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดสุรินทร์ พบว่า ระดับการศึกษามีอิทธิพลต่อการยอมรับการผลิตข้าวอินทรีย์ แตกต่างจาก วิศิษฐ์ ฝูจันทร์ (2544) ศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีการเลี้ยงไหมของเกษตรกรในจังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับเทคโนโลยีการเลี้ยงไหม เช่นเดียวกับ ประจวบ อรรถ (2545) ศึกษาการใช้เทคโนโลยีในการเลี้ยงโคนมของสมาชิกสหกรณ์โคนมหนองม่วงจำกัด อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี พบว่า ระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้เทคโนโลยีในการเลี้ยงโคนมเรื่องพันธุ์ การคัดเลือกพันธุ์โคนม อาหาร และการให้อาหารโคนม

ประสบการณ์ในการเลี้ยงไก่พื้นเมือง มีความสัมพันธ์กับแหล่งที่มาของสัตว์ และอาหารสัตว์ เนื่องจากเกษตรกรที่มีประสบการณ์สูงในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองจะมีความรู้ความเข้าใจในการคัดเลือก และการเพาะพันธุ์ไก่พื้นเมืองตามความรู้ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ รวมทั้ง การได้ศึกษาหรือการได้เรียนรู้ในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ การผลิตแหล่งอาหารสัตว์ การเรียนรู้วิธีการปฏิบัติในการเพาะปลูกพืชอินทรีย์ โดยแหล่งความรู้ที่ได้รับจากแหล่งต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เอกสารต่าง ๆ เป็นต้น รวมถึงเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ที่คอยส่งเสริมให้ความรู้ ความเข้าใจในการเลี้ยงสัตว์ตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ จะทำให้เกษตรกรมีความรู้ ความเข้าใจ พร้อมทั้งนำไปปฏิบัติในการเลี้ยงสัตว์ตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ได้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับ สวัสดิ์คงหนู (2549) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรอำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง พบว่า เกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อสูงหรือมากในอาชีพที่ตนเองดำเนินการอยู่ ย่อมมีการยอมรับและนำเทคโนโลยีไปปฏิบัติสูงตามไปด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ได้ผลผลิตที่ดีมีคุณภาพ เกิดรายได้เพิ่มมากขึ้น เช่นเดียวกันกับ พิมพ์พิศ ทิฆะเนตร์ (2539) ศึกษาปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตหน่อไม้ฝรั่งของเกษตรกรในอำเภอนาทม จังหวัดกานจนบุรี พบว่า ผู้มีระดับการศึกษาและประสบการณ์ในการผลิตหน่อไม้ฝรั่งที่สูงกว่า และมีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมากกว่า จะยอมรับเร็วกว่าผู้มีสิ่งเหล่านี้น้อยกว่า เช่นเดียวกับสุพจน์ ชัยวิมล (2533) ศึกษาปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการยอมรับการนำ และการใช้ปุ๋ยหมักของเกษตรกรในอำเภอดะพวนหิน จังหวัดพิจิตร พบว่า เกษตรกรกลุ่มที่มีการศึกษาและประสบการณ์ที่สูงกว่าจะยอมรับเร็วกว่ากลุ่มที่มีการศึกษาดำกว่า แตกต่างจาก ประจวบ อรุณ (2545) ศึกษาการใช้เทคโนโลยีในการเลี้ยงโคนมของสมาชิกสหกรณ์โคนมหนองม่วงจำกัด อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี พบว่า จำนวนปีที่เลี้ยงโคนมไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้เทคโนโลยีการเลี้ยงโคนม เรื่องพันธุ์และการคัดเลือกพันธุ์โคนม อาหารและการให้อาหารโคนม โรงเรือนสำหรับโคนม การรีดนมและการปฏิบัติต่อน้ำนม โรคและการป้องกันโรคในโคนม

การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ มีความสัมพันธ์กับแหล่งที่มาของสัตว์ ด้านอาหารสัตว์ และการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านความรู้ เช่น ความรู้เกี่ยวกับวิธีการเลี้ยงไก่พื้นเมือง ความรู้และความเข้าใจในการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ เป็นต้น ด้านพันธุ์สัตว์ เช่น การสนับสนุนพ่อแม่พันธุ์ไก่พื้นเมือง และลูกไก่แจกจ่ายให้กับเกษตรกรหรือจำหน่ายในราคาถูก เป็นต้น ด้านอาหารสัตว์ เช่น มีการแจกจ่ายเมล็ดพันธุ์พืช และการให้ความรู้ในการปลูกพืชผสมผสานไว้เพื่อบริโภค และเหลือไว้เป็นอาหารสัตว์ได้อีกส่วนหนึ่ง เป็นต้น ด้านเงินทุน เช่น เกษตรกรที่จัดตั้งกลุ่มหรือมีการเข้าร่วมโครงการของทางภาครัฐ โดยทางภาครัฐจะมีเงินทุนเพื่อให้เกษตรกรได้นำเงินมาบริหารกันภายในกลุ่ม

เป็นต้น และด้านตลาด เช่น การสนับสนุนในการจัดตั้งตลาดโก่งพื้นเมืองและโก่งชนที่ถูกต้อง เพื่อเป็นการอนุรักษ์พันธุ์โก่งพื้นเมือง และเป็นการเพิ่มอาชีพให้กับเกษตรกรอีกทางหนึ่ง และการจัดตั้งตลาดรองรับผลิตภัณฑ์ที่ผลิตแบบอินทรีย์ของเกษตรกร เป็นต้น ทำให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจ และเริ่มสนใจในรูปแบบการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ได้มากขึ้น สอดคล้องกับ Subrahmanyeswari and Chander (2008) ศึกษาการผลิตปศุสัตว์ของเกษตรกรที่ลงทะเบียนผลิตแบบอินทรีย์ในรัฐ Uttarakhand ประเทศอินเดีย พบว่า การเปลี่ยนไปทำรูปแบบการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์จะมีมากขึ้นในเกษตรกรที่ผลิตแบบอินทรีย์แล้ว ถ้ามีการสนับสนุนในด้านเทคโนโลยีและการขยายตัวของตลาดออกไปให้ครอบคลุมทั้งทางด้านพืชและด้านปศุสัตว์

การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับผลกระทบจากสารเคมี และข่าวสารการเลี้ยงไก่อินทรีย์ มีความสัมพันธ์กับการปรับเปลี่ยนให้เป็นระบบการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ ด้านอาหารสัตว์ การจัดการด้านสุขภาพสัตว์ การจดบันทึกข้อมูล และการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า เกษตรกรที่ได้รับแหล่งข่าวสารเกี่ยวกับผลกระทบจากสารเคมี และข่าวสารการเลี้ยงไก่อินทรีย์มากก็จะมี ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์แบบปลอดภัย รวมถึงการผลิตและการจัดการตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ ทำให้มีโอกาสปรับเปลี่ยนแนวความคิดในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองให้เข้าสู่การเลี้ยงแบบปศุสัตว์อินทรีย์ได้มากขึ้น โดยมีเจ้าหน้าที่ของภาครัฐเป็นผู้ส่งเสริม เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการเลี้ยงสัตว์แบบอินทรีย์ เพื่อเกษตรกรจะได้มีความรู้ความเข้าใจแล้วหันมาสนใจในการเลี้ยงหรือการผลิตแบบอินทรีย์ให้เพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ของภาครัฐที่ทำการส่งเสริมจะต้องมีความรู้ความเข้าใจและความเป็นไปได้ของพื้นที่นั้นๆ ในการเลี้ยงสัตว์ให้เข้าสู่มาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์

2) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ จากผลการศึกษาพบว่า พื้นที่ถือครองทั้งหมด และรายได้จากการเลี้ยงสัตว์ต่อปีไม่มีผลต่อการจัดการฟาร์มตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ สำหรับปัจจัยอื่นๆ มีความสัมพันธ์กับการจัดการด้านต่าง ๆ ดังนี้

รายได้จากการปลูกพืชต่อปี มีความสัมพันธ์กับการปรับเปลี่ยนให้เป็นระบบการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ ด้านอาหารสัตว์ การจดบันทึกข้อมูล และการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่เลี้ยงไก่พื้นเมืองเพื่อเป็นรายได้เสริม และรายได้จากการปลูกพืชมาจากอาชีพหลัก ได้แก่ การทำไร่มันสำปะหลัง การทำไร่อ้อย และการปลูกข้าวโพด เป็นต้น ดังนั้นเกษตรกรที่มีรายได้จากการปลูกพืชต่อปีมาก จะมีเงินทุนในการดำเนินกิจกรรมด้านการเลี้ยงไก่พื้นเมืองได้ดีขึ้น เช่น สามารถจัดหาพ่อแม่พันธุ์ไก่พื้นเมืองที่ให้ผลผลิตสูง ซึ่งสามารถนำมาเพาะพันธุ์เพื่อเพิ่มผลผลิตขึ้นภายในฟาร์มได้ ด้านอาหารสัตว์การมีแหล่งเงินทุนมากก็จะเพิ่มเงินทุนในการจัดการแหล่งอาหารไก่ที่มีคุณภาพมาใช้ในการผลิตไก่พื้นเมืองได้มากกว่าเกษตรกรที่มีแหล่งเงินทุนน้อย แต่ก็จะเป็นการเพิ่มหนี้สินให้กับตนเองในกรณีแหล่งเงินทุนเป็นการกู้ยืมมาไม่ใช่แหล่ง

เงินทุนของตนเอง อีกทั้งการได้รับการส่งเสริมจากเจ้าหน้าที่ของภาครัฐในเรื่องของการเลี้ยงสัตว์แบบธรรมชาติ การให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์แบบอินทรีย์ ทำให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจสามารถนำมาพัฒนาการเลี้ยงไก่พื้นเมืองให้เข้าสู่การจัดการฟาร์มตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ได้ดีขึ้น

2.2.2 เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์

1) ปัจจัยพื้นฐานทางสังคม จากผลการศึกษาพบว่า ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการเลี้ยงไก่พื้นเมือง และการรับข่าวสารการเลี้ยงไก่อินทรีย์ไม่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการฟาร์มตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ สำหรับปัจจัยอื่น ๆ มีความสัมพันธ์กับการจัดการด้านต่าง ๆ ดังนี้

เพศ มีความสัมพันธ์กับแหล่งที่มาของสัตว์ ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรผู้เลี้ยงส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีความเชื่อมั่นและมีความกล้าเสี่ยง ดังนั้นการยอมรับการปฏิบัติในสิ่งใหม่ การจัดซื้อพันธุ์ไก่พื้นเมืองขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของเพศชายมากกว่าเพศหญิง สอดคล้องกับ สวัสดิ์คงหนู (2549) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรอำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง พบว่า เพศมีความเกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการเลี้ยงโคเนื้อ ด้านโรงเรือนสำหรับโคเนื้อ เช่นเดียวกับเหรียญชัย เกิดพงษ์ (2544) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตปลั๊กของเกษตรกรในเขตรับผิดชอบของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เพศมีความสัมพันธ์กับการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตปลั๊กของเกษตรกร แตกต่างจาก วิศิษฐ์ ฝ้ายจันทร์ (2544) ศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีการเลี้ยงไหมของเกษตรกรในจังหวัดกาญจนบุรี พบว่า เพศไม่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับเทคโนโลยีการเลี้ยงไหมของเกษตรกร

อายุ มีความสัมพันธ์กับการจัดการด้านสุขภาพสัตว์ พบว่า เกษตรกรที่มีอายุน้อยจะมีการจัดการด้านสุขภาพสัตว์ได้ดีกว่าเกษตรกรที่มีอายุน้อย เนื่องจากเกษตรกรที่มีอายุน้อย มีความรู้และประสบการณ์ในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ และมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาสุขภาพไก่พื้นเมือง ไม่มีการใช้ยาปฏิชีวนะในการบำรุงรักษา แต่จะใช้สมุนไพรภายในท้องถิ่นและมีการทำน้ำหมักชีวภาพในการบำรุงรักษา กำจัดพยาธิภายในและพยาธิภายนอก เช่น การใช้ดอกดาวเรืองป้องกันพยาธิภายใน หมากอ่อนใช้ในการถ่ายพยาธิ บอระเพ็ดใช้ในการป้องกันโรคลำไส้ หัวไพลผสมกับน้ำตาลใช้ป้องกันโรคจืดขาว ใบสะเดากำจัดพยาธิภายนอก และการทำน้ำหมักจุลินทรีย์หน่อกล้วย เพื่อเพิ่มจำนวนแมลงและปลวกซึ่งเป็นแหล่งโปรตีนตามธรรมชาติสำหรับไก่พื้นเมือง เป็นต้น ไม่มีการตัดปากไก่ ปล่อยให้เติบโตตามธรรมชาติของไก่ให้จิกหาอาหารกินเอง

การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ มีความสัมพันธ์กับการจัดบันทึก และการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม เนื่องจากเกษตรกรผู้เลี้ยงที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านความรู้ เช่น การได้รับความรู้และความเข้าใจในการเลี้ยงสัตว์แบบปลอดภัย ความรู้ในการจัดการและการผลิตไก่พื้นเมืองอินทรีย์ ทำให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ได้ดีขึ้น รวมถึงการให้ความสำคัญในการจัดบันทึก ข้อมูลเกี่ยวกับรายละเอียดในการเลี้ยงไก่พื้นเมือง และบัญชีรายรับ-รายจ่าย รวมทั้งการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมอย่างถูกวิธีแก่เกษตรกร ด้านเงินทุน เช่น การจัดตั้งกลุ่มของเกษตรกรโดยการเข้าร่วมโครงการของทางภาครัฐ ทางภาครัฐจะมีเงินทุนหรือปัจจัยด้านอื่น ๆ มาสนับสนุนและพัฒนา เพื่อให้เกษตรกรได้สามารถนำมาใช้ในการจัดการด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านพันธุ์สัตว์ ด้านอาหารสัตว์ และในด้านโรงเรือน

2) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ จากผลการศึกษาพบว่า พื้นที่ถือครองทั้งหมด และรายได้จากการปลูกพืชต่อปี ไม่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการฟาร์มตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ สำหรับปัจจัยอื่น ๆ มีความสัมพันธ์กับการจัดการด้านต่าง ๆ ดังนี้

รายได้จากการเลี้ยงสัตว์ต่อปี และแหล่งเงินทุน มีความสัมพันธ์กับอาหารสัตว์ และการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า เกษตรกรที่มีรายได้จากการเลี้ยงสัตว์และมีแหล่งเงินทุนมาก จะมีการจัดการด้านอาหารสัตว์และการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมได้ดี เนื่องจากมีเงินทุนในการจัดสรรพื้นที่เพาะปลูกในการผลิตเป็นพืชอาหารสัตว์อินทรีย์ มีการผลิตพืชอินทรีย์ที่หลากหลาย สามารถผสมอาหารใช้ได้เองภายในฟาร์ม โดยไม่ต้องนำเข้าจากภายนอกฟาร์ม ส่วนมูลสัตว์ที่ได้ก็สามารถนำมาทำเป็นปุ๋ยอินทรีย์ หรือสารอินทรีย์ใส่ลงในแปลงเพาะปลูก ถือเป็นระบบเกษตรผสมผสานระหว่างพืชและสัตว์ ในกรณีที่ฟาร์มของตนเองผลิตพืชอินทรีย์ได้ไม่เพียงพอกับความ ต้องการในการเลี้ยงสัตว์แบบอินทรีย์ หรือไม่สามารถผลิตพืชอินทรีย์ได้ ก็สามารถหาซื้ออาหารอินทรีย์จากแหล่งท้องที่อื่นได้

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการศึกษาแต่ละด้านตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์

จากผลการศึกษาในครั้งนี้พบปัญหาและความต้องการในการจัดการการเลี้ยงไก่พื้นเมืองของเกษตรกร เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขการส่งเสริมและการพัฒนาการเลี้ยงไก่พื้นเมืองตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ของเกษตรกรให้สัมฤทธิ์ผล โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้

3.1.1 ด้านแหล่งที่มาของสัตว์

1) หน่วยงานของรัฐ เช่น กรมปศุสัตว์ ควรมีการส่งเสริมให้เกษตรกรได้เรียนรู้ในการผลิตพ่อแม่พันธุ์ไก่พื้นเมืองด้วยตนเองหรือคัดเลือกปรับปรุงพันธุ์ให้เหมาะสมกับพื้นที่ความสามารถในการผลิตเพื่อพึ่งพาตนเองได้

2) หน่วยงานของรัฐ เช่น กรมปศุสัตว์ ควรสร้างศูนย์สาธิตหรือศูนย์เรียนรู้ในการผลิตไก่พื้นเมืองอินทรีย์ เพื่อเกษตรกรจะได้ศึกษาวิธีการผลิตไก่พื้นเมืองอินทรีย์ที่ถูกต้องและมีพ่อแม่พันธุ์ไก่พื้นเมืองอินทรีย์มาผลิตเป็นลูกไก่พื้นเมืองภายในฟาร์มตนเอง

3.1.2 การปรับเปลี่ยนให้เป็นระบบการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์

1) หน่วยงานของรัฐ เช่น กรมปศุสัตว์ ควรมีการส่งเสริมและให้คำแนะนำแก่เกษตรกรในเรื่องของสายพันธุ์ไก่พื้นเมืองที่จะเลี้ยงแบบอินทรีย์ เพราะในพื้นที่แต่ละพื้นที่มีการเลี้ยงไก่พื้นเมืองสายพันธุ์แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น จึงควรมีการศึกษาถึงสายพันธุ์ไก่พื้นเมืองในแต่ละพื้นที่ว่าพื้นที่ใดมีสายพันธุ์ที่สามารถนำเข้ามาเลี้ยงได้ตั้งแต่ฟักออกจากไข่ แล้วเจริญเติบโตในสภาพสิ่งแวดล้อมภายในท้องถิ่นได้ดี

2) เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในส่วนของการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ ควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อปฏิบัติในการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ เพื่อที่สามารถถ่ายทอดความรู้ และวิธีการปฏิบัติตามความเป็นจริงในสภาพพื้นที่นั้น ๆ ให้กับเกษตรกร เนื่องจากเกษตรกรยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์และรูปแบบการผลิตไก่พื้นเมืองอินทรีย์ หรือแม้กระทั่งคำว่าไก่อินทรีย์ ยังคงให้ความหมายที่แตกต่างกันไป ทำให้เกษตรกรไม่ค่อยให้ความสนใจเกี่ยวกับวิธีการผลิตแบบอินทรีย์หรือให้ความสนใจค่อนข้างน้อย ดังนั้นเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบควรออกพบปะกับกลุ่มเกษตรกร จัดให้มีการอบรม ให้ความรู้เรื่องการเลี้ยงสัตว์แบบปลอดภัย รวมทั้งมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ไม่นับหลักวิชาการมาก เพื่อให้เกษตรกรสามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้น

3) เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในส่วนของการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้กลุ่มเกษตรกรขอรับรองการผลิตไก่พื้นเมืองตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์แบบกลุ่มมากกว่าแบบรายเดียว โดยจัดให้เกษตรกรมีการตรวจสอบเองภายในกลุ่ม เน้นให้พึ่งพาตนเอง

ให้เกษตรกรได้เรียนรู้ข้อกำหนดในการผลิตตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ สร้างกลุ่มให้เข้มแข็ง โดยสมาชิกที่เป็นหัวหน้ากลุ่มจะต้องมีศักยภาพหรือมีความเข้มแข็งแสดงจุดยืนของตนเองให้ชัดเจน เป็นตัวอย่างให้กับสมาชิกภายในกลุ่ม เพื่อนำพากลุ่มให้ปฏิบัติเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้

3.1.3 ด้านอาหารสัตว์และด้านการจัดการฟาร์ม

1) ภาครัฐรวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริม เผยแพร่ความรู้ให้กับเกษตรกรที่สนใจในการปลูกพืชอินทรีย์ จัดให้มีการอบรมการทำเกษตรอินทรีย์ ควรชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของการทำเกษตรอินทรีย์อย่างชัดเจน ทั้งในด้านสุขภาพอนามัยของผู้ทำเกษตรอินทรีย์ และผู้บริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์ โดยเปรียบเทียบการทำเกษตรแบบใช้สารเคมี และปุ๋ยเคมี เพื่อให้การทำเกษตรอินทรีย์เป็นไปอย่างถูกต้อง

2) ภาครัฐรวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมเกษตรกรในกลุ่มที่เริ่มปลูกพืชปลอดสารพิษ/พืชอินทรีย์ หรืออยู่ใกล้แหล่งพืชปลอดสารพิษ/พืชอินทรีย์ แนะนำให้มีการเลี้ยงสัตว์ลงในพื้นที่เพาะปลูก เพื่อให้เกิดการผสมผสานระหว่างการปลูกพืชและการเลี้ยงสัตว์ เกิดความเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เป็นการพึ่งพาตนเองในการผลิตและบริโภค

3) เกษตรกรควรมีการสร้างเครือข่ายของผู้เลี้ยง และผู้ผลิตในด้านวัตถุดิบอาหารสัตว์ และพืชอาหารสัตว์ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ รวมทั้งมีการแลกเปลี่ยนปัจจัยการผลิตซึ่งกันและกัน เป็นการพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนของเกษตรอินทรีย์

3.1.4 ด้านสุขภาพสัตว์

1) ภาครัฐและสถาบันการศึกษา ควรมีการส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้ผลการศึกษาวิจัยที่ได้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้พืชสมุนไพรในการเลี้ยงสัตว์ จัดให้มีศูนย์เรียนรู้หรือศูนย์สาธิตเกี่ยวกับพืชสมุนไพร วิธีการผลิตและการใช้น้ำหมักชีวภาพ และน้ำส้มควันไม้ เพื่อเกษตรกรสามารถนำความรู้ที่ได้มาปฏิบัติภายในฟาร์มของตนเอง

2) ภาครัฐโดยเฉพาะหน่วยงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร ควรสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ หรือท่อนพันธุ์พืชสมุนไพรให้กับเกษตรกรได้สามารถนำไปปลูกภายในฟาร์มของตนเอง

3) เกษตรกรควรหันมาใช้พืชสมุนไพรที่มีคุณสมบัติของตัวยาที่ใกล้เคียงกับยาปฏิชีวนะ เป็นการลดการใช้ยาปฏิชีวนะ และสารเคมีในการรักษาโรค รวมทั้งการกำจัดพยาธิภายในและพยาธิภายนอก

3.1.5 ด้านการจัดบันทึกข้อมูล

เจ้าหน้าที่ภาครัฐควรมีการส่งเสริมและให้ความรู้ในการจัดบันทึกข้อมูลหรือ จัดให้มีการทำสมุดบัญชีฟาร์มขนาดเล็ก มีรูปแบบรายละเอียดที่ง่าย ไม่เน้นให้มีการเขียนบรรยายอย่างยาว เพื่อให้เกษตรกรสามารถจดบันทึกข้อมูลได้สะดวก ไม่ยุ่งยาก และเป็นแนวทางในการ ปฏิบัติในการจัดการฟาร์มสามารถตรวจสอบข้อมูลย้อนหลังได้

3.1.6 ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม

1) กรมปศุสัตว์ควรมีการส่งเสริมและให้คำแนะนำแก่เกษตรกรในเรื่องการ กำจัดของเสียอย่างถูกวิธี โดยมูลไก่ที่ได้นำมาทำเป็นปุ๋ยน้ำชีวภาพ/ปุ๋ยหมักที่ผลิตเองที่ถูกหลักและมีประสิทธิภาพในการใช้งาน

2) ภาครัฐรวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมและให้ความรู้ เบื้องต้นเกี่ยวกับจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ (Effective Micro-organisms: EM) วิธีการผลิตและการใช้ น้ำหมักชีวภาพ น้ำส้มควันไม้ รวมถึงสนับสนุนให้มีการเพาะเลี้ยงปลวก/หนอนแมลงวัน/ไส้เดือน เพื่อเกษตรกรจะได้สามารถผลิตไว้ใช้ได้เอง และช่วยในด้านการกำจัดขยะ กลิ่น และน้ำเสียภายในฟาร์ม รวมทั้งเป็นอาหารสัตว์อีกทางเลือกหนึ่ง

3.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกลุ่มเกษตรกรที่ควรส่งเสริมพัฒนาปรับเปลี่ยนให้เข้าสู่ การเลี้ยงไก่พื้นเมืองตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์

จากการศึกษากลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย ลักษณะเกษตรกรที่ควรส่งเสริมให้มีการ ปรับเปลี่ยนรูปแบบการเลี้ยงไก่พื้นเมืองให้เป็นไปตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ มีลักษณะดังนี้

เพศ เกษตรกรที่ควรทำการส่งเสริม ควรพัฒนาในกลุ่มเกษตรกรที่เป็นเพศชาย เนื่องจากเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีวิถีชีวิต สภาพแวดล้อมในสังคมชนบท ในการเลี้ยงไก่พื้นเมือง เป็นหน้าที่ของผู้ชาย ซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัว มีลักษณะนิสัยเป็นคนกล้า แสดงออก มีความกล้าเสี่ยง การจัดซื้อพันธุ์ไก่พื้นเมืองและการเลี้ยงจึงขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของเพศ ชายเป็นหลัก

อายุ เกษตรกรที่ควรทำการส่งเสริม ควรมีอายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป เนื่องจาก เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วงวัยกลางคน ยังอยู่ในวัยทำงาน มีความคิดและ ตัดสินใจเองในด้านต่าง ๆ ทั้งนี้เกษตรกรที่มีอายุมากขึ้นก็จะมีประสบการณ์ในการเลี้ยงไก่ พื้นเมืองมากขึ้นควบคู่กันไปด้วย เนื่องจากเกษตรกรที่มีประสบการณ์หรือเคยเลี้ยงไก่อานาน สามารถทำความเข้าใจต่อการเลี้ยงไก่พื้นเมืองได้ง่าย หากได้รับความรู้หรือได้รับการถ่ายทอด เทคโนโลยี เกษตรกรย่อมจะมีการยอมรับและนำเทคโนโลยีไปปฏิบัติสูงตามไปด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ ได้ผลผลิตที่ดีมีคุณภาพ เกิดรายได้เพิ่มมากขึ้น

ระดับการศึกษา เกษตรกรที่ควรทำการส่งเสริม ควรมีระดับการศึกษาที่มากกว่าระดับชั้นประถมศึกษาขึ้นไป เนื่องจากเกษตรกรที่มีระดับการศึกษาหรือระดับความรู้ที่มากขึ้นย่อมจะมีพื้นฐานในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองที่ดีมีความเชื่อมั่นในแนวทางการความรู้ มีความสนใจ พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและยอมรับในเทคโนโลยีใหม่ ๆ หรือวิธีการเลี้ยงสัตว์แบบปลอดสารเคมี มีการนำไปปฏิบัติได้มากกว่าเกษตรกรที่มีระดับความรู้ต่ำ ซึ่งมักจะไม่น่าสนใจและนำไปปฏิบัติ แต่เกษตรกรที่มีระดับการศึกษาสูงการยอมรับสิ่งใหม่ ๆ จำเป็นจะต้องเน้นถึงเนื้อหาความรู้ ความชัดเจนถึงขั้นตอนการขั้นตอนต่าง ๆ อย่างเป็นระบบของมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจและนำเอามาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ไปใช้

รายได้จากการปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์ และแหล่งเงินทุน เกษตรกรที่มีรายได้มากพอที่จะทำให้เกษตรกรตัดสินใจยอมรับหรือมีความต้องการในด้านความรู้ที่เกี่ยวกับการเลี้ยงไก่พื้นเมืองตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ได้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากเกษตรกรที่มีรายได้มากหรือมีแหล่งเงินทุนที่ดีก็จะสามารถหาซื้อแหล่งอาหารอินทรีย์ได้ ในกรณีที่ไม่สามารถผลิตอาหารอินทรีย์ได้หรือผลิตได้แต่ไม่เพียงพอในการเลี้ยง

การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ เกษตรกรที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐย่อมมีโอกาสที่จะปรับเปลี่ยนการเลี้ยงให้เข้าสู่การผลิตตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ ทั้งในด้านความรู้ในเรื่องของการเลี้ยงสัตว์แบบปลอดภัย การผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับผลกระทบจากสารเคมีทางการเกษตร มีการจัดอบรม การศึกษาดูงานทางด้านเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งการจัดตั้งกลุ่มของเกษตรกรตามโครงการของภาครัฐ ทางภาครัฐควรจะต้องจัดงบประมาณสนับสนุนแก่กลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการของภาครัฐในการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ โดยสนับสนุนหรือส่งเสริมเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ไม่ว่าจะเป็นด้านเงินทุน มีมาตรการช่วยเหลือเงินอุดหนุนเบี้ยค่าหรือไม่คิดดอกเบี้ยแก่เกษตรกรหรือปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นการจูงใจให้เกษตรกรสามารถนำมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ไปปฏิบัติได้มากยิ่งขึ้น

จากการศึกษากลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย เพื่อให้ได้รูปแบบเกษตรกรที่จะส่งเสริมให้เข้าสู่การเลี้ยงไก่พื้นเมืองตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ดังกล่าวข้างต้น เป็นเพียงข้อมูลเบื้องต้นที่จะส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรให้เป็นไปตามเป้าหมาย ทั้งนี้การที่จะพัฒนาให้ประสบความสำเร็จ จึงมีความจำเป็นที่ต้องดำเนินการของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมของสำนักงานปศุสัตว์จังหวัด รวมทั้งตัวเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้และเป็นการพัฒนาอาชีพการเลี้ยงไก่พื้นเมืองตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ให้ยั่งยืนต่อไป

3.3 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองในเขตภาคกลาง (สสอ.1 และ สสอ.7) ซึ่งผลการวิจัยที่ได้เป็นผลที่ได้จากพื้นที่ที่ศึกษาเท่านั้น การนำผลการวิจัยไปใช้ควรพิจารณาถึงปัจจัยต่างๆ ดังต่อไปนี้

3.3.1 ในการศึกษาครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองรายย่อย การนำผลวิจัยไปใช้กับกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่พื้นเมืองแบบฟาร์มธุรกิจ จะต้องพิจารณาถึงรูปแบบการจัดการและการผลิตที่แตกต่างกัน

3.3.2 ในการศึกษาครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะการเลี้ยงไก่พื้นเมืองตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ ควรคำนึงถึงข้อกำหนดการผลิตปศุสัตว์อินทรีย์ที่แตกต่างกันไปในแต่ละชนิด

3.3.3 ในการนำผลการวิจัยไปใช้ในพื้นที่อื่น ๆ ควรคำนึงถึงข้อจำกัดในการเลี้ยงสัตว์แต่ละชนิด สภาพภูมิประเทศ สภาพภูมิอากาศ วัฒนธรรมประเพณีของแต่ละท้องถิ่น การจัดการและการเลี้ยงที่แตกต่างกัน รวมถึงสภาพแวดล้อมปัจจัยที่ก่อให้เกิดโรคในแต่ละพื้นที่

3.4 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.4.1 ควรมีการวิจัยโดยเน้นให้ศึกษาเฉพาะแบบเจาะกลุ่ม เพื่อรวบรวมข้อมูลแบบเจาะลึกได้มากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การวางแผนการพัฒนารูปแบบการผลิต การจัดการ และการตลาดของปศุสัตว์อินทรีย์ที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

3.4.2 ควรมีการวิจัยทางด้านการตลาดสินค้าปศุสัตว์อินทรีย์ รูปแบบของตลาดท้องถิ่น การจำหน่ายสินค้าชุมชนในแต่ละภูมิภาค เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการเลี้ยงไก่พื้นเมืองตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ของเกษตรกร และการปรับปรุงรูปแบบการผลิตและรูปแบบของผลิตภัณฑ์แปรรูปในอนาคต

3.4.3 ควรศึกษาเปรียบเทียบการจัดการการเลี้ยงไก่พื้นเมืองตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ของเกษตรกรในภาคอื่น ๆ ที่อยู่ในแต่ละภูมิภาค เพื่อเปรียบเทียบผลและนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติพัฒนาต่อไป ซึ่งหากมีการขยายการวิจัยให้ครอบคลุมแล้วนำผลมาพิจารณาก็จะสามารถกำหนดแนวทางปฏิบัติได้สอดคล้องยิ่งขึ้น